

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף ה

גופא מנין שאינו חייב וכו': הגמרא חוזרת לדברים שנאמרו בדף הקודם. ומבארת את דברי רבי. לתועלת הענין נביא את הדברים שוב בקצרה.

נאמר "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא ... **וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאִשִּׁם**. או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו ... **וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשִּׁם**". רבי עקיבא ורבי לומדים מהפסוק הזה שכדי להתחייב על הטומאה (לאוכל קודש בטומאה או נכנס למקדש בטומאה) חייבת להיות ידיעה בתחילה של הטומאה, העלם של הטומאה (שכחה), וידיעה של הטומאה בסוף.

רבי עקיבא לומד זאת מהפעם השניה של "**וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ**" המיותרת וכפי שהתבאר לעיל. **רבי לומד את הידיעה לפני ההעלם מ"וְנִעְלָם", שהרי אם נעלם ממנו בהכרח שהוא ידע קודם לכן.** ואת הידיעה אחרי ההעלם הוא לומד מ"וְהוּא יָדַע". ומשני הפעמים שכתוב "**וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ**" הוא לומד לחייב גם על העלם טומאה וגם על העלם הקודש או המקדש. כפי שהתבאר לעיל.

אמר מר 'ונעלם מכלל שידע'. מאי משמע? מדוע רבי אומר שהמשמעות של "**וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ**", שהוא ידע בתחילה ואחר כך הדבר נעלם ממנו. אולי הכוונה שהוא לא ידע מעולם?

אמר רבא מדלא כתיב והיא עלומה ממנו: אם היה מדובר במקרה שהוא לא ידע מעולם על הטומאה, היה צריך להיות כתוב "והיא עלומה ממנו". שזהו לשון המדבר על מצב של העלם. אבל כשכתוב "**וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ**" הלשון הוא של פעולה (כמו 'ונשכח ממנו'), ואם כן בהכרח שהוא ידע בתחילה ואחר כך הוא שכח.

אמר ליה אביי אלא מעתה גבי סוטה וכו': אשה שהסתתרה אם איש אחר, ובעלה התרה בה שלא תיסתר עם האיש ההוא, והיא עברה ונסתרה, והוא לא יודע האם היא זינתה או לא. הוא מביא אותה לבית המקדש, ומשקים אותה את מי המרים שבודקים האם היא זינתה או לא. אמנם התורה מדגישה "**וְנִקְהָה הָאִישׁ מֵעוֹן וְהָאִשָּׁה**

ההיא תשא את עוונה" שדוקא אם האיש 'נקי מעון' דהיינו שלא בא עליה לאחר שהיא נסתרה, (שהרי היא אסורה לו עד שיתברר האם זינתה או לא), המים בודקים אותה. אבל אם הוא בא עליה, המים לא בודקים אותה.

בפסוק נאמר "אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׁטֵה אִשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל, וְשָׁכַב אִישׁ אֶתְּהָ שָׁכַבְתָּ זָרָה וְנִעְלָם מֵעֵינֵי אִשְׁתּוֹ ... וְעָבַר עָלֶיהָ רוּחַ קִנְיָה וְקָנָה אֶת אִשְׁתּוֹ (= לפני שהיא נסתרה, הוא התרה בה שלא תיטתר) וְהוּא נִטְמָא (= באמת, אך הוא לא יודע מה היה באמת). או (= מקרה אחר) עָבַר עָלֶיהָ רוּחַ קִנְיָה וְקָנָה אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא לֹא נִטְמָא (= באמת, אך הוא לא יודע). וְהִבִּיא הָאִשָּׁה אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְכו'". ביאור הפסוק, איש אחר שכב עם אשתו והדבר 'נעלם מעיני הבעל' והוא לא יודע מכך, אבל הוא התרה בה שלא תיטתר עם האיש והיא עברה ונסתרה. עליו להשקות את המים.

אם נפרש ש"נעלם מעיני אישה" הכוונה שהוא ידע ושכח, אם כן אחרי שהוא ידע שהיא נבעלה והוא שכח מזה, מסתמא הוא בא עליה. והרי בכזה מקרה המים כבר לא בודקים אותה! ואם כן בהכרח שאי אפשר לפרש כך, אלא הפירוש הוא שהוא מעולם לא ידע מכך.

ותו גבי תורה וכו': ועוד קושיא, מנאמר על חכמת התורה העצומה, שהיא "נעלמה" מעיני כל חי וגם מהמלאכים שבשמיים. וכי האם ניתן לפרש שהיה אדם שידע את כל חכמתה ושכח? הרי כתוב "לא ידע אנוש ערכה!"

אלא אמר אביי קסבר רבי ידיעת בית רבו שמה ידיעה: רבי לא למד את 'הידיעה בתחילה' מדקדוק בלשון הפסוק. ובאמת רבי לא מצריך 'ידיעה בתחילה' שהוא ידע שהוא נטמא ושכח. אלא רבי סובר שעצם הדבר שאדם למד בילדותו כ'תינוק של בית רבן' את הדין של טומאה, ואחר כך הוא נגע בטומאה ולא שם לב שהוא נטמא, נחשב הדבר ל'ידיעה בתחילה'.

א"ל רב פפא לאביי: לדברין מה שכתוב במשנתנו מקרה של טומאה ש'אין בה ידיעה בתחלה, ויש בה ידיעה בסוף', איך יתכן יהודי שלא תהיה לו ידיעה בסיסית של טומאה ממה שלמד בתלמוד תורה?

א"ל אין, משכחת לה בתינוק שנשבה לבין הנכרים: מדובר בתינוק יהודי שנשבה וגדל בין הגויים שהוא לא יודע כלום.

למדנו במשנה - יציאות שבת שתיים שהן ארבע.

תנן התם יציאות שבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ: במסכת שבת כתוב שהוצאות השבת הן שתיים שהם ארבע לעומד בפנים, ושתיים שהן ארבע לעומד בחוץ. ביאור הדבר, מהתורה איסור הוצאה מרשות לרשות בשבת הוא כשיש עקירה מרשות אחת והנחה ברשות אחרת. כגון שעקר חפץ מרשות הרבים והניחו ברשות היחיד, או הוציא מרשות היחיד והניח ברה"ר. רבנן הוסיפו איסור גם כשעושה רק עקירה לבד או רק הנחה לבד, גזירה שמא ישלים את המלאכה לבדו. והיינו שאם עומדים שני אנשים, אחד בתוך הבית והשני מחוץ לבית, אחד עוקר את החפץ מרשות אחת, והשני מניח אותו ברשות השניה, שניהם עשו איסור מדרבנן.

ולכן המשנה בשבת מונה את כל המצבים שיש בהם חיוב מדאורייתא ואיסור מדרבנן. **שתיים שהן ארבע בפנים** - לבעל הבית שעומד בפנים בתוך הבית יש שני מצבים שהוא חייב מדאורייתא - כשעשה הוצאה מהבית או הכנסה לבית לבדו. ויש לו עוד שני מצבים שאסור לו מדרבנן - כשעשה עקירה בלי הנחה או הנחה בלי עקירה. סך הכל ארבע. **ושתיים שהן ארבע בחוץ** - לעני שעומד בחוץ ברה"ר יש שני מצבים שהוא חייב מדאורייתא - כשעשה הוצאה או הכנסה לבדו, ועוד שתיים מדרבנן - כשעשה עקירה בלי הנחה או הנחה בלי עקירה. ס"ה ארבע.

מאי שנא הכא וכו': מדוע כאן כתוב במשנה שיציאות השבת הם רק 'שתיים שהן ארבע', ואילו במסכת שבת כתוב שתיים שהן ארבע בפנים וכו'?

תירוץ: **התם דעיקר שבת הוא וכו':** במסכת שבת ששם עיקר הנושא הוא של דיני שבת, כתב התנא גם אבות וגם תולדות (יתבאר להלן). אבל כאן שדיני שבת נכתבו רק אגב הנושא של שבועות, כתב התנא רק את האבות ולא את התולדות.

קושיא: **אבות מאי נינהו וכו':** הרי האבות הם ה'הוצאות' (מרה"י לרה"ר) הכתובות במפורש בפסוק, והתולדות שלהם הם ה'הכנסות' (מרה"ר לרה"י) שאינן מפורשות בפסוק ונלמדות מסברא. ואם כן קשה, יש לנו רק שתי אפשרויות של הוצאה (הוצאה של בעל הבית העומד בפנים, והוצאה של העני העומד בחוץ), ואילו משנתנו כותבת 'שתיים שהם ארבע'!

וכי תימא: ואם תאמר שכוונת המשנה 'שתיים שהן ארבע' - שתי הוצאות גמורות (שעשה גם עקירה וגם הנחה) שחייב עליהם, ושתי הוצאות חלקיות שפטור אבל

אסור מדרבנן (והיינו שהעני ובעל הבית עשו ביחד את ההוצאה, אחד עשה עקירה ואחד הנחה. ויש בזה שתי אפשרויות עיין רש"י).

אי אפשר לומר כן. כי 'ציאות השבת' נכתבו ברשימה אחת עם 'מראות נגעים', כמו שבנגעים כל הארבעה מראות חייבים עליהם, כך גם בשבת כל הארבע צריך להיות חייב עליהם.

אלא אמר רב פפא: במסכת שבת כתובים גם המקרים שחייב עליהם (והיינו כשעשה את כל המלאכה לבדו), וגם המקרים שפטור עליהם (והיינו כשעשה את המלאכה ביחד עם חברו). אבל כאן כתובים רק המקרים שחייב עליהם. דהיינו שתי הוצאות שהם 'אבות' (אחת לעני ואחת לבעל הבית), ושתי הכנסות שהם 'תולדות' (אחת לעני ואחת לבעל הבית), וחייב על ארבעתם מדאורייתא.

קושיא: חייבי מאי נינהו? יציאות. יציאות תרתי הוא דהויין: הרי משנתנו אומרת שחייב על 'יציאות' השבת שתיים שהם ארבע, ולא על הכנסות. ובהוצאות יש רק שתיים. תירוץ: **שתיים דהוצאה ושתיים דהכנסה:** כוונת המשנה שתי הוצאות ושתי הכנסות. קושיא: **והא 'יציאות' קתני! רב אשי מתרץ:** התנא קורא גם ל'הכנסה' = 'הוצאה'. והראייה ממשנה אחרת במסכת שבת, העוסקת באבות מלאכות, האומרת ש"המוציא מרשות לרשות חייב". והרי מדובר לא רק בהוצאה אלא גם בהכנסה, ובכל אופן התנא קורא לה 'הוצאה'.

קושיא: **ודלמא קא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים:** אולי המשנה היא מתכוונת דוקא להוצאה ולא להכנסה? תירוץ: **אם כן ניתני וכו':** אם כן היתה המשנה צריכה לכתוב 'המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים'. ומכך שהיא כתבה המוציא 'מרשות לרשות' אנו לומדים שאפילו ה'מוציא' מרשות הרבים לרשות היחיד, שהוא בעצם 'מכניס', חייב. כי התנא קורא גם לזה 'הוצאה'.

וטעמא מאי וכו': וטעם הדבר, כי לעקירת החפץ ממקומו התנא קורא 'הוצאה', דהיינו הוצאה של החפץ ממקומו למקום אחר. בין מרה"י לרה"ר, ובין מרה"ר לרה"י.

אמר רבינא: כך מדויק גם מהמשנה הנ"ל בתחילת מסכת שבת. כי המשנה מדברת על הוצאה - **'יציאות'** שבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ. ומיד היא מפרשת מקרה של **הכנסה** - 'כיצד? העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית', שזוהי הכנסה מרה"ר לרה"י.

רבא אמר: לשון המשנה 'יציאות' הכוונה ל'רשויות' של שבת, שהם רשות הרבים ורשות היחיד ('יציאות' מלשון מוצאות ומובאות. תוס'). והם שתיים שהן ארבע, דהיינו הוצאה והכנסה לעני והוצאה והכנסה לבעל הבית. וכאן בשבועות כתבה המשנה רק את החיוב מדאורייתא. ואילו בשבת היא כתבה גם את הפטור מדאורייתא ואסור מדרבנן, דהיינו כשהעני ובעל הבית עשו כל אחד חצי מההוצאה או מההכנסה, כאמור.

(ולכן הוסיפה המשנה שם 'שתיים שהן ארבע בפנים', 'ושתיים שהן ארבע בחוץ'. כי יש שתי רשויות אחת רה"ר ואחת רה"י, שיש בהם שני חיובים ושני פטורים להכנסה בפנים, ושני חיובים ושני פטורים להוצאה בחוץ).

*

למדנו במשנה - מראות נגעים שנים שהן ארבעה:

תנן התם: למדנו במסכת נגעים. בתורה כתובים שני מראות נגעים בגווי לבן, 1. 'בהרת' שהיא לבנה מאד כמו שלג. 2. 'שאת' שהיא לבנה כמו צמר (זהו לובן פחות משלג). ויש 'תולדה' לכל אחת מהמראות הללו שהיא פחות לבנה מה'אב' שלה. ל'בהרת' יש תולדה כ'סיד ההיכל', ול'שאת' יש תולדה כ'קרום העוטף את הביצה'.

הנפקא מינה לדברים. נגע מטמא בגודל של 'גריס'. האב והתולדה שלו מצטרפים לשיעור גריס, אבל אב לא מצטרף עם תולדה אחרת.

א"ר חנינא: התנא של מסכת נגעים אינו סובר כרבי עקיבא. כי רבי עקיבא אמר שארבעת המראות הללו מצטרפים רק דרגה אחת עם הדרגה הסמוכה לה. דהיינו ארבעת המראות הללו מסודרים בסדר יורד -

1. בהרת

2. שאת

3. כסיד ההיכל

4. כקרום ביצה.

ה'בהרת' וה'שאת' הם שני אבות. וה'סיד' וה'קרום' הם שתי תולדות. ה'סיד' הוא תולדה של ה'בהרת', וה'קרום' הוא תולדה של ה'שאת'. (ההיגיון בדבר, שני האבות יותר חזקים מהתולדות. בנוסף, האב הראשון חזק יותר מהאב שאחריו. וכן שתי התולדות חלשים יותר מהאבות, והתולדה הראשונה חזקה יותר מהתולדה שאחריה.

ולכן התולדה הראשונה היא תולדה של האב הראשון, והתולדה השניה היא תולדה של האב השני).

אם המשנה בנגעים סוברת כרבי עקיבא, אם כן אנו מצרפים את המראות רק בשני תנאים. א. מצרפים אותם רק בסדר הגיון שלהם זה אחר זה, ב. אנו מצרפים אותם רק אב עם התולדה שלו. לפי זה נמצא של'סיד היכל' אין צירוף עם אף אחת מהמראות. כדלהלן.

בהדי מאן ליצרפיה וכו': עם מי נצרף אותו? אם נרצה לצרף אותו עם 'בהרת' לא נוכל. כי ה'שאת' היא הדרגה שמעליו, ואי אפשר לצרף אותו עם 'בהרת' שהיא שתי דרגות מעליו. ואם נרצה לצרף אותו ל'שאת' שהיא בדרגה מעליו גם כן לא נוכל, כי הוא לא תולדה שלה אלא של 'בהרת'.

קושיא: אי הכי קרום ביצה נמי: אם כן מדוע לא הקשית גם על קרום ביצה? הרי גם אותו אי אפשר לצרף עם אף אחת מהמראות (אם נאמר שהמשנה בנגעים הולכת כרבי עקיבא). כי אי אפשר לצרף אותו עם 'שאת' שהוא האב שלו, משום שהוא שתי דרגות מעליו, ו'סיד' נמצא ביניהם. ואי אפשר לצרף אותו עם 'סיד' הנמצא מעליו, בגלל שהוא תולדה של אב אחר.

תירוץ: האי מאי וכו': מ'קרום ביצה' לא קשה. כי אפילו שהוא נמצא שתי דרגות מתחת ל'שאת', יש לימוד מיוחד שהוא מצטרף עם 'שאת'. מהפסוק **וְלִשְׁאֵת וְלִסְפָּחַת** המלמד שה'ספחת' טפילה ל'שאת', וה'ספחת' של 'שאת' היא 'קרום ביצה'. אבל אין לנו לימוד כזה על 'בהרת'. ואם כן 'סיד היכל' אינו יכול להצטרף איתה לדעת רבי עקיבא. ולכן בהכרח שהמשנה בנגעים אינה סוברת כרבי עקיבא.

[ולדעת רבי עקיבא הצירוף של המראות הוא כדלהלן. בהרת עם שאת הסמוכה לה. שאת עם סיד היכל הסמוך לה. סיד היכל עם קרום ביצה הסמוכה לו. בנוסף קרום ביצה מצטרף עם שאת בגלל שיש לימוד מיוחד על כך].